

Michel Vellekoop

Faculteit der Toegepaste Wiskunde, Universiteit Twente

Postbus 217, 7500 AE Enschede

m.h.vellekoop@math.utwente.nl

WG ledenwerfactie

Hij wenschte er den nuttigen werkkring zooveel mogelijk van uit te breiden

Hoeveel leden moet een Wiskundig Genootschap hebben? Het nieuwe bestuur heeft tijdens de Algemene Ledenvergadering de ‘revitalisatie’ van het WG een hoge prioriteit gegeven. De vernieuwing van het Nieuw Archief voor Wiskunde, de organisatie van het grote evenement ‘Pi in de Pieterskerk’ en de vernieuwing van onze website zijn allemaal voorbeelden van initiatieven in die richting. Maar er is meer nodig. Om de continuïteit te kunnen waarborgen zijn ook nieuwe leden nodig. Vandaar: een korte duik in het verleden en een oproep voor het heden.

Het Wiskundig Genootschap is in 1778 opgericht door vier mensen, dus we weten in ieder geval met welk ledental men ooit begonnen is. Het jaar van oprichting is overigens nog heel lang verkeerd overgeleverd, totdat iemand vrij recent (rond 1923, zie [4]) het volgende bericht terugvond in de ‘Algemene Konst- en Letterbode voor meer- en min-geoeffenden’ van april 1779 [1]:

“Op het einde des Jaars 1778 werd door vier Beminnaren der Wiskunde de eersten grond tot dit Genootschap gelegd: het zelve nam in korten tyd zodanig toe in Leden, dat de Bestierders zig weldra in staat bevonden, om ingevolge de ontworpen Wetten, alle drie maanden een Stukje in ’t licht te geven, bevattende enige nuttige Voorstellen met derzelver Oplossingen, welke of tot opscherping van het verstand kunnen dienen, of op de belangen der menschelyke zamenleving enen onmiddellyken invloed hebben.”

Er was lange tijd twijfel geweest over de precieze oprichtingsdatum en het ledental aan het begin van het Wiskundig Genootschap, omdat het eerste notulenboek van de vergaderingen verloren is gegaan. Het is waarschijnlijk met opzet vernietigd in 1804 [6], door de toenmalige

secretaris Arnoldus Bastiaan Strabbe, na een ruzie over de plaatsing van ingezonden oplossingen voor de probleemrubriek:

“Strabbe van zijn kant wilde dit door hem gepleegd onregt niet erkennen, ten gevolge waarvan de twist al hooger en hooger liep, en eindigde met een voorstel ter 25ste algemeene Vergadering te berde gebragt, ‘om hem wegens zijne herhaalde willekeurige gedragingen, aandruischede tegen de wetten des Genootschaps, van zijn post te dimitteren,’ waartoe het hoogstwaarschijnlijk gekomen zou zijn, hadde hij zelf niet de eer aan zich behouden en schriftelijk, ‘in ongemasureerde bewoordingen,’ daarvan afstand gedaan. Van der Swan tracht bij het gouden feest zijne handelswijs te vergoelijken, met ze toe te schrijven aan ‘eene ongelukkige mengeling van vochten,’ welke dan ook wijders de schuld moest dragen van de moeite die het kostte, om de archiven, onder zijne berusting, uit zijne handen te krijgen. Het eerste notulenboek heette niet meer aanwezig, ‘als reeds voor scheurpapier gebruikt’; terwijl het zoogenaamde monument der oprigting, waarvan de afbeelding als vignet voor de stukjes plagt te prijken, evenmin voor den dag kwam.” [5]

Dit is des te opmerkelijker daar Strabbe één van de stichters van het ‘Genootschap der Mathematische Weetenschappen’ was nadat een eerder door hem opgericht blad ‘Oeffenschool der Mathematische Weetenschappen’ door financiële moeilijkheden bij de uitgever ter ziele gegaan was:

“Zoo bedierf de man, aan wien voorzeker het Genootschap ongemeen veel te danken had, door zijn zelfzoekend eerbejag en heerschezucht, het vele goede door hem gewrocht, en stelde de stichting die grootendeels zijn werk was, aan geen gering gevaar bloot van ten onder te gaan.” [5]

Bovenstaande passages zijn ontleend aan de feestrede die op 8 mei 1879 werd uitgesproken door het bestuurslid prof. C.J. Matthes ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Wiskundig Genootschap. Hij vermeldt dat het aantal leden in de beginperiode gestaag groeide:

“Al vrij spoedig, dank hebbe de ijverige toeleg, telde het Genootschap 66 Leden, waaronder 13 die mede behoorden tot het ‘Kunstrekeningslievend en oefenend genootschap tot aanmoediging en voortplanting der mathematische wetenschappen’ te Hamburg, hetgene het vermoeden wekt, dat dat Genootschap het onze tot voorbeeld heeft gestrekt. [...] Onder de honderd Leden ook, waartoe het aantal binnen de eerste vijf jaren bereids aangroeide, komen 2 Hamburgers, 1 Bremer en 13 Oost-Friezen voor, behalve 16 Amsterdammers, 10 uit Leiden, 8 uit Haarlem, 8 uit 's Hage en de rest uit 29 andere plaatsen van ons vaderland, meest landmeters en onderwijzers. Het Bestuur bestond aanvankelijk uit 7 leden (onder den naam van Binnen- en Buitenbestierders), waartoe de Secretaris Strabbe steeds behoorde.” [5]

In dezelfde rede lezen we echter dat ook toen al het merendeel der leden niet op kwam dagen bij de ‘Algemeene Vergaderingen’. Maar die verliepen blijkbaar ook anders dan tegenwoordig.

“Reeds in het eerste verslag eener algemeene Vergadering dat bewaard is gebleven, vindt men gewag gemaakt van ‘plaats gehad hebbende

Titelblad van de eerste uitgave van het Wiskundig Genootschap

Dit en het volgende door HARMANUS RAKERS te Amsterdam.

38. In een gegeven halven-cirkel den mogelyk grootsten Driehoek te beschryven.

39. Welke zyn de eerste drie heele getallen, zo wel voor x als voor y , in de Vergelykinge $22xx + 1 = yy$? Of, welke zyn de eerste drie heele getallen voor x en y , zulks dat $22xx + 1$ wederom een *Quadraat* worde? zonder raaden of gisfen te beantwoorden.

‘Kunst-Oeffeningen’ uit de begintijd van het Wiskundig Genootschap

onlusten’ en wordt van die Vergadering als iets bijzonders, lijkt het wel, vermeld: ‘dat zij in de volmaaktste eensgezindheid en harmonie afliep,’ alsof Poolsche rijksdagen regel waren.” [5]

Als we onder leden ‘betalende leden’ verstaan dan waren het er in ieder geval minder dan hierboven wordt aangegeven, want veel leden betaalden in die begintijd hun contributie niet. Dat gaf veel financiële zorgen. Soms kwam dat ook door kwade opzet: Mr. D. Hoola van Nooten, die voor het Genootschap in de Surinaamse koloniën de lokale inning van de contributies regelde, verdween in 1846 spoorloos met de kas van het Genootschap! Maar dat waren incidenten: gewoonlijk waren er vooral financiële zorgen omdat het uitgeven van wiskundige werken, een hoofdtaak van het Genootschap, veel geld kostte.

“Dat al die nuttige uitgaven van zoo veel aanvallen op de kas gepaard gingen, sprak van zelf, zoodat er dan ook wel eens, vooral door de nalatigheid van onderscheiden Leden in het voldoen hunner contributiën, verontrustende ebbe was. Zoo vinden wij omme het jaar 1790 aange-teekend: ‘dat Bestuurders, in een vriendelijk gesprek getreden over den tegenwoordigen toestand van het Genootschap, besloten, om uit hunne bijzondere beursen een quart Lot in de 79ste generaliteitsloterij aan te koopen en aan het Genootschap te schenken, ten einde aan hetzelfde, of het geluk hun gunstig ware, eenig aanmerkelijk voordeel te kunnen toebrengen’ — mij is echter niet gebleken dat hunne hoop verwezenlijkt werd.” [5]

Tweehonderd jaar

Er waren dus na vijf jaar al zo’n honderd (al dan niet betalende) leden, maar in de rede ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan wordt niet vermeld hoeveel leden er in 1879 waren. In de feestrede ter ere van het tweehonderdjarig bestaan, uitgesproken in 1978 door de toenmalige voorzitter van het Wiskundig Genootschap, professor Freudenthal, wordt evenmin een ledenaantal genoemd. Maar hij refereert wel aan de enorme toename van het aantal wiskundigen in het algemeen:

“De Wiskunde is afgedaald uit ivoren torens naar het marktplein. Ik denk dat ik het niet te zeer mis heb, als ik beweer, dat productie en producenten, consumptie en consument en het aantal hunner die wiskunde onderwijzen en leren — dat elk van deze groepen in elke halve eeuw sinds de oprichting van het Wiskundig Genootschap met een factor tien is gegroeid. Ten onzent komt thans de meerderheid van de jeugd tot 16 jaar met een soort wiskunde in aanraking. Wiskundigen en wiskunde penetreren diep in wetenschap, techniek en maatschappij. Getalsmatig bekeken lijken we spoedig aan verzadiging toe. [...] Laten we onszelf niet bedriegen. De factor 10 per halve eeuw, waarmee ik de expansie van de wiskunde heb willen beschrijven, is zeker niet

toepasselijk op de groei van begrip en goed gebruik van de wiskunde. Integendeel, met de expansie van de wiskunde zouden wanbegrip en misbruik zelfs kunnen zijn toegenomen. [...] Hebben wij, op 't hoogste niveau, iets misdaan of iets nagelaten in het kweken van begrip voor wat wiskunde wezenlijk is en wat je wezenlijk met wiskunde kunt doen? Het is niet een kwestie van de hand in eigen boezem steken. Onze cultuur in de breedte toegankelijk maken, is een algemeen pedagogisch en sociaal probleem — alleen meen ik dat de bijdrage die de wiskundige hiertoe kan leveren, paradigmatisch zou zijn. Een taak voor de volgende halve eeuw.” [3]

En dat brengt ons bij het heden. Van de vele wiskundige genootschappen die er in de achttiende eeuw opgericht zijn, is alleen de onze nog over (zie [2] voor een beknopte beschrijving van de diverse andere genootschappen), met een huidig ledenaantal van 1096. Misschien dat de doelstellingen van het Wiskundig Genootschap minder hoogdravend zijn dan aan het eind van de achttiende eeuw, toen 'den Leid-schen Correspondent' Pieter Van Campen nog dichtte:

*“Dit zy genoeg, op dat u braafheid blyken mag,
O Rei van Pallas gunstgenooten!
Die 's Wiskunsts luister, dag aan dag,
Door onvermoeide Vlyt en Arbeid wilt vergrooten;
Wat is het lieve Vaderland
Niet veel verschuldigd aan de vrucht van Uw verstand!”* [6]

Werk aan de winkel

Maar het in de statuten vastgelegde doel van het Wiskundig Genootschap, “de wiskunde te bevorderen alsmede haar beoefening en haar toepassingen aan te moedigen” [6] is onveranderd gebleven. En om dat effectief te kunnen blijven doen zijn nieuwe, en dan vooral jonge, leden nodig. Vandaar dat het Wiskundig Genootschap al haar leden oproept om daar zijn of haar steentje aan bij te dragen. Want, zo beweert van Campen:

*“Zoo moet de waereld van uwe onvermoeide Vlijt,
O nutte Maatschappij! getuigen;
Zoo hebt Ge U de Eeuwen toegewijd;
Zoo moet het onvernuft voor uw vermogen buigen:
Ja! streeft Ge voort op 't heilzaam spoor,
Uw konstroem stijgt ten top, en dringt staâg verder door.”* [5]

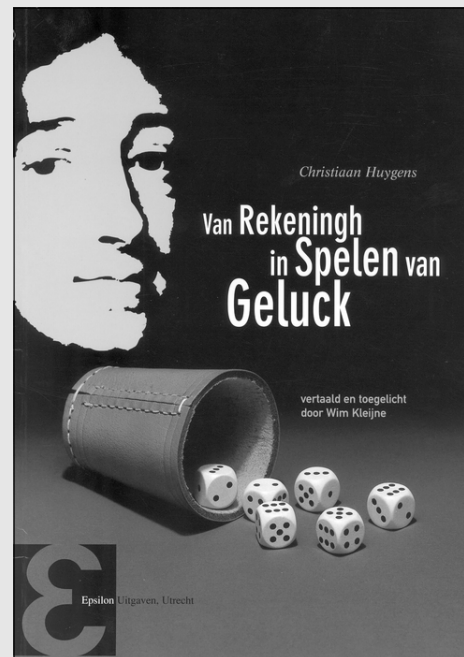
Wij rekenen met en op u.

Het bestuur van het Wiskundig Genootschap.

Ledenwerfactie

Het Wiskundig Genootschap zoekt nieuwe leden. Het bestuur vraagt u daarbij te helpen. Kent u iemand die nog geen lid is maar dat misschien wel zou willen worden? Informeer eens, want iedereen die een nieuw lid aanbrengt, ontvangt gratis het boekje ‘Van Rekeningh in Spelen van Geluck’ van Christiaan Huygens, vertaald en toegelicht door Wim Kleijne en uitgegeven door Epsilon uitgeaven. Een klassieker die in uw boekenkast niet mag ontbreken. Een fraai geschenk!

Het cadeau voor iedereen die een nieuw lid opgeeft

Een nieuw lid opgeven

Via de WG-website www.wiskgenoot.nl kunt u nagaan of iemand al lid is. Daar kunt u ook een nieuw lid opgeven. Maar u kunt natuurlijk ook schrijven naar de WG-ledenadministratie, Postbus 80010, 3508 TA Utrecht. Informatie over de contributie is te vinden in het colofon.

Wanneer u voor 1 november een nieuw lid opgeeft, krijgt u het boekje nog voor het nieuwe jaar thuisgestuurd. Veel succes!

Verantwoording

Voor zijn medewerking bedanken we Danny Beckers van de Katholieke Universiteit Nijmegen, die ons hielp bij het vinden van geschikte bronnen, en bij het controleren van de historische feiten in dit artikel.

Referenties

- 1 P.C. Baayen, *Wiskundig Genootschap 1778-1978, Some Facts and Figures concerning Two Centuries of the Dutch Mathematical Society*, Nieuw Archief voor Wiskunde (3), no. 26, 1978, pp. 177-205.
- 2 D.J. Beckers, “*Mathematics Our Goal!*”, *Dutch Mathematical Societies around 1800*, Nieuw Archief voor Wiskunde (4), no. 3, 1999, pp. 465-474.
- 3 H. Freudenthal, *Telkens vijftig jaren*, in: ‘Proceedings Bicentennial Congress Wiskundig Genootschap’, Mathematical Centre Tracts **100**, Amsterdam, 1979.
- 4 M. van Haften, *Het Wiskundig Genootschap*, P. Noordhoff, Groningen, 1923.
- 5 C.J. Matthes, *Feestrede ter Gelegenheid van het Honderdjarig Bestaan van het Wiskundig Genootschap*, uitgave van het WG bij viering van het (vermeende) 100-jarig bestaan in 1879. Uitgegeven bij Weytingh en Brave te Amsterdam.
- 6 Folder van het Wiskundig Genootschap, tweede herziene uitgave, 1984.